

MISIR EKİMİ YAPAN ÇİFTÇİLERİN TARIMSAL YAYIM VE DANIŞMANLIK HİZMETLERİ İÇİN ÖDEMeye YÖNELİK TUTUMLARI: ŞANLIURFA ÖRNEKLEMESİ
THE ATTITUDES OF CORN PRODUCER FARMERS' FOR THE PAYMENT FOR AGRICULTURAL EXTENSION AND CONSULTANCY SERVICES: ŞANLIURFA SAMPLING

Mustafa Hakkı AYDOĞDU^{1*}
Mehmet ALTUN²

ÖZET

Günümüzde, artan ve çeşitlenen nüfusun gıda ihtiyacının karşılanabilmesi için, tarımsal üretimde verimliliğinin artırılması bir zorunluluktur. Mısır, farklı iklim kuşaklarında ve dünyanın birçok yerinde yetiştirilen bir ürün olup, farklı kullanım alanları vardır. Mısır, Ülkemizde birinci ve ikinci ürün olarak yaygın bir şekilde yetiştirilmekte olup, Türkiye ithalatçı konumundadır. Genellikle çiftçiler buldukları toplumun en az eğitilmiş kısmını oluşturmaktadır. Tarımdan beklenen faydaların sağlanabilmesi ve artırılabilmesi için çiftçinin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleriyle desteklenmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa ilindeki mısır üreticisi olan çiftçilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine olan bakışlarının ve ödemeye yönelik tutumlarının belirlenmesidir. Bu amaçla basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 294 çiftçi ile 2017 yılı üretim sezonunda, yüz yüze görüşmeler yoluyla anketler yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS de Ki-kare testi ile hipotez testleri ile analiz edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen sonuçlara göre, tarımsal faaliyetler esnasında teknik destek ihtiyacı %79'dur. Çiftçilerin gelir artırıcı yayım ve danışmanlık hizmetlerine ödeme istekliliği oranı %57'dir. Bu sonuçlarda etkili olan faktörler, çiftçinin eğitim seviyesi, arazi miktarı ve çiftçilik deneyimidir. Bu faktörler istatistiki olarak anlamlı olup, önem seviyesi $p < \%5$ 'dir. Diğer taraftan çiftçinin yaşı ile ödemeye olan tutumu arasında istatistiki olarak, $p < \%10$ seviyesinde, anlam yakınlığı vardır. Tarımsal yayımda hizmet sunumu veren aktörlerin yelpazesi genişlemiştir. Bundan dolayı kamu denetimi ve düzenlemelerinin önemi büyüktür. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, etkin bir tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için, karar vericiler ve politika oluşturanlar tarafından kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Yayım ve Danışmanlık, Mısır Çiftçileri, Ödemeye olan tutum, GAP-Şanlıurfa

ABSTRACT

Nowadays, it is a necessity to increase the productivity of agricultural production in order to meet the food needs of the increasing and diversified population. Corn plants are grown in different climatic zones and in many parts of the world and they have different usage areas. Corn plant is cultivated widely in Turkey the first and second products. Turkey is the importer of corn. Generally, farmers constitute the least educated part of the society. It is very important to support the farmer with agricultural extension and consultancy services in order to provide and increase the expected benefits from agriculture. The aim of this study is to determine the views of corn farmers in Şanlıurfa on agricultural extension and consultancy services and their attitudes towards payment. For this purpose, 294 farmers were selected by simple random sampling method and in 2017 production season, surveys were conducted through face-to-face interviews. The data were analyzed by hypothesis tests with Chi-square test in SPSS. According to the results obtained from the participants, the need for technical support during agricultural activities is 79%. The rate of farmers' willingness to pay for income-increasing extension and consultancy services is 57%. The factors effective in these results are the farmer's level of education, land quantity and farming experience. These factors are statistically significant at level of $p < \%5$. On the other hand, there is a marginal significance between the age of the farmer and attitude towards payment at a level of $p < \%10$. The range of actors providing service delivery in the agricultural extension has expanded. Therefore, public auditing and regulation are of great importance. The results

^{1*} Sorumlu Yazar, Doç. Dr. Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, mhaydogdu@hotmail.com, Orcid Number: 0000-0002-4945-5239

² Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, altunmet@hotmail.com, Orcid Number: 0000-0002-8536-4916

of this study can be used by decision and policy makers for effective agricultural extension and consultancy services.

Keywords: Agricultural Extension and Consultancy, Corn Farmers, Attitudes towards payment, GAP-Şanlıurfa.

GİRİŞ

Dünya da hızlı nüfus artışı ve kentleşmeye dayalı olarak gıda tüketimi artarken, tarım alanları azalmaktadır (Aydoğdu vd., 2015; Bayar, 2018). Küresel olarak, artan nüfusun gıda ihtiyacının karşılanması, çeşitliliği ve yeterliliği konusunda duyulan endişeler son dönemlerde daha sık konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır (Aydogdu vd., 2016). Dünya genelinde, artan gıda talebinin karşılanması için yeni tarım alanlarına ihtiyaç vardır. Dünyadaki ekilebilir alanların neredeyse tamamının kullanılması nedeniyle, yeni tarım alanlarının oluşturulması pek mümkün değildir. Kaldı ki kentleşme, iklim değişikliği ve kuraklık nedeniyle tarım alanları da giderek azalmaktadır (Aydogdu vd., 2018; Bayar, 2018). Türkiye’de, 2001 yılında toplam tarım arazisi 40.97 milyon hektar iken, 2018 yılında 37.82 milyon hektar olarak tespit edilmiştir (TUIK, 2019). Bir başka ifade ile anılan dönemler arasında tarım arazileri yaklaşık %8 oranında azalmıştır. Diğer taraftan aynı dönem içinde ekilen tarımsal alanlar ise 17.92 milyon hektardan, 15.44 milyon hektara gerilemiştir (TUIK, 2019), yani yaklaşık %14 oranında azalmıştır.

Mısır, farklı iklim kuşaklarında ve dünyanın birçok yerinde yetiştirilen bir ürün olup, ülkemizde birinci ve ikinci ürün olarak yaygın bir şekilde yetiştirilmektedir (Geçit, 2009: 72). Buğdaygiller familyası içerisinde yer alan mısır, tek yıllık bir sıcak iklim tahıl bitkisidir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, Dünya da tarım yapılan toplam alan 1.5 milyar hektar civarında olup, bunun 712 milyon hektarında tahıl ekimi yapılmaktadır. Küresel olarak, mısır 183 milyon hektarlık bir alanda yetiştirilmekte olup, mısırın tahıl ekiliş alanı içindeki payı ise %25.7’dir. Dünya’da 2.7 milyar ton tahıl üretimi içinde, mısır üretim miktarı 1.04 milyar tondur. Mısırın toplam tahıl üretimi içinde ki payı ise %38.5’dir (FAO, 2017). Dünya da tahıl ekiliş alanları bakımından mısır, buğday ve çeltikten sonra gelmekte olup, üretim miktarı açısından ise ilk sıradadır. Dünya’da genel olarak mısır, insan ve hayvan gıdası olarak kullanılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde üretilen mısırın ağırlıklı olarak hayvan yemi olarak kullanılırken, az gelişmiş ve geri kalmış ülkelerde ise insan beslenmesinde özel bir öneme sahiptir. Mısır danesinden elde edilen nişasta, glikoz ve mısırözü yağı ekonomik olarak önemli hammaddelerdir (Altun-Aydogdu, 2018). Son dönemlerde etanol üretiminde mısır hammadde olarak da kullanılmaktadır (Altun, 2017). Türkiye’de, TÜİK verilerine göre, 2016 yılında 680 bin hektarlık bir alanda mısır ekimi yapılmış ve 6.4 milyon ton verim elde edilmiştir. GAP Bölgesinde ise 172 bin hektarın üzerinde ekim yapılmış olup, 1.63 milyon ton verim elde edilmiştir. Aynı dönemde Şanlıurfa’da ise 68 bin hektarlık bir ekim alanından, 548 bin ton verim elde edilmiştir. Mısır üretim miktarının, tüketim ve kullanım alanlarına bağlı olarak, Ülkemizde yeterlilik oranı yaklaşık %80 civarındadır (TUIK, 2017). Ülkemiz, mısır da ithalatçı konumundadır. Tüm bu verilere bağlı olarak, mısır bitkisinin üretimi, ülkemiz açısından önemlidir. Mısır da verim değerlerinin artırılması, hem çiftçi refahını ve hem de toplumsal refahı olumlu yönde etkileyecektir.

Küresel olarak, birkaç istisnası dışında, genellikle çiftçiler buldukları toplumun en az eğitilmiş kesimini oluşturmaktadırlar. Bu durum genel olarak ülkemiz içinde geçerlidir. Ege bölgesinde tarımsal yayım konusunda yapılan bir araştırmada, çiftçilerin sürdürülebilir yayıma katılım düzeylerinin düşük olduğu ve kırsal kesimlerde eğitim faaliyetleriyle farkındalık oluşturulması gerektiği belirlenmiştir (Yıldız-Boyacı, 2017). Ülkemiz de tarım halen çoğunlukla emek yoğun olarak yapılmakta olup, tarımsal mekanizasyon gelişmiş ülkeler seviyesinde değildir. Tarımdan beklenen bireysel ve toplumsal faydaların yeterince sağlanabilmesi ve artırılabilmesi için çiftçinin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleriyle desteklenmesi gereklidir. Tokat ilinde, tarım danışmanlarıyla yapılan bir çalışmada, yayım ve danışmanlığın yaygınlaştırılması, çiftçilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir (Kızılaslan-Erdemir, 2013). Balıkesir ilinde ortalama müdahale etkisi değerlerine göre yapılan bir çalışmada, işletmelerin yayım ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanmaları durumunda, daha fazla yıllık gelir elde edebilecekleri belirlenmiştir (İmamoğlu-Çobanoğlu, 2018). İlk önceleri kamu hizmeti olarak verilmeye başlayan tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri, günümüzde özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından da verilmeye başlanmıştır. Temel amacı, çiftçilerin tarımsal üretim

de, bilgi, teknik ve yöntemler konusundaki ihtiyaçlarının zamanında ve yeterli düzeyde karşılanmasını sağlamaktadır. Tarımsal yayım ve danışmanlık ile çiftçilerin, tarımsal üretim, işleme ve pazarlama sürecinin bütün aşamalarında karşılaştıkları problemler ve bunların birbirleriyle ilişkileri hakkında bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Yeni teknolojileri çiftçilere benimsetmek ve kullanırmak suretiyle, bu problemleri çözebilecek bilgi ve beceri kazandırılması hedeflenmektedir. Bu kavram aynı zamanda kırsal alanda yaşam standardının yükseltilmesini amaçlayan, tarımsal işletme sahiplerinin eğitimi, yayım, danışmanlık ve bilgilendirme faaliyetleri olarak da tanımlanmaktadır (Anonim, 2019).

Bu çalışma, mısır üreticiler ile ilgili geniş kapsamlı olarak yapılan bir çalışmanın bir parçası olup, amacı mısır üreticisi olan çiftçilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine olan bakışlarının ve ödemeye yönelik tutumlarının belirlenmesidir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Şanlıurfa, GAP kapsamından yer almakta ve tarımsal potansiyel açısından en önemli il konumundadır (Küçük, 2015; GAP, 2019). Çalışmada ve analizlerde kullanılan veriler, Şanlıurfa'da mısır ekimi yapan çiftçiler ile anket yöntemiyle elde edilmiştir. Bu amaçla basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 294 çiftçi ile 2017 yılı üretim sezonunda, yüz yüze görüşmeler yoluyla anketler yapılmıştır. Anketler %95 güven sınırında ve %5 hata payı ile yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS de Ki-kare testi ile hipotez testleri ile analiz edilmiştir. Hipotez testleri, önceden belirlenmiş bir ana kütle parametresinin, elde edilen örneklem kütlelerinin parametresi ile karşılaştırılıp test edilmesidir. Eğer örneklem istatistiği, test edilen değere yakın ise hipotez doğru kabul edilir, değil ise reddedilir (Kalaycı, 2014: 65). Ki-kare testi, iki veya daha fazla sınıflı ölçekle ölçülmüş değişkenler arasında ilişki olup olmadığının tespitinde kullanılır (Durmuş vd. 2013: 184).

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılanların %93'u evli ve katılımcıların yaş ortalaması 43 yıldır. Anket yapılan çiftçilerin %66,4'ü ilköğretim ve altında eğitim görmüşlerdir. Ortalama hane halkı sayısı 14 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların ortalama arazi büyüklükleri 278 dekar olup, çiftçilerin %91,8'i kendi mülklerinde ve ortak aile işletmesinde çiftçilik yapmaktadır. Çiftçilerin ekimini yaptıkları ana ürün mısır olup, bunu pamuk, buğday ve bunlardan bir kaçı (pamuk, buğday ve mısır) takip etmektedir. Çiftçilerin tarımsal üretimden elde ettikleri gelirin ortalaması 132 bin TL/yıl olup, dekara ortalama gelir 472 TL olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan çiftçilerin mısır üretimindeki yıllık deneyimleri ortalaması 8.5 yıl olarak tespit edilmiştir. Çiftçiler mısırı en çok ikinci ürün olarak ve kısa dönemde yetiştirdiği için tercih etmektedirler. Çiftçiler mısır üretiminde en çok aile içi iş gücünü kullanmaktadırlar. Mısır ürünü yetiştiriciliğini büyük oranda deneyimlerine dayalı olarak yaptıklarını belirtmişlerdir. Çiftçilerin tarımsal faaliyetler sırasında teknik destek ihtiyaçlarını belirlemek için sorulan soruya verilen cevapların dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Buna göre çiftçilerin büyük bir çoğunluğu tarımsal faaliyetler esnasında teknik desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Tablo 1. Tarımsal faaliyetler esnasında teknik destek ihtiyacı

Teknik destek ihtiyacı var mı?	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	24	8.2
Bazen	39	13.3
Evet	231	78.6
Toplam	294	100.0

Ortalama: 1.70 ve Standart Sapma: 0.611

Çiftçilerin yayım ve danışmanlık hizmetlerine bakışlarının belirlenmesi için ödeme istekliliği sorulmuştur. Alınan cevaplara göre çiftçiler, onlara faydalı olacak ve gelirlerini arttıracak bir yayım ve danışmanlık hizmetine %57 oranında ödeme taraftarıdır. Cevapların frekans dağılımları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Çiftçilerin gelir arttırıcı yayım ve danışmalık hizmetlerine ödeme istekliliği

Danışmalık hizmetine ödeme istekliliği	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	81	27.6
Olabilir	45	15.3
Evet	168	57.1
Toplam	294	100.0

Ortalama: 1.30 ve Standart Sapma: 0.873

Çiftçilere faydalı olacak ve gelirlerini arttıracak bir danışmanlığa ücret ödeme isteği bağımlı değişken olarak alınmıştır. Bağımsız değişkenler olarak ise yaş, deneyim, arazi miktarı, hane halkı sayısı, gelir, mülkiyet ve eğitim seçilmiştir. Bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenleri hangi oranda etkilediklerini belirlemek için hipotez testleri yapılmıştır. Hipotez test sonuçları ve sıra ortalaması değerleri Tablo 3’de yer almaktadır. Deneyim değişkeni açısından sonuçlar değerlendirildiğinde 0.05 önem düzeyinde alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Sıra ortalamaları incelendiğinde en fazla ödeme istekliliğine sahip olanlar 1 ile 5 yıl arasında deneyime sahip olan katılımcılardır. Bir başka ifade ile en deneyimsiz olan grup, en fazla ödeme taraftadır. En az ödeme istekliliği ise 16 yıl ve üzeri deneyime sahip olan, yani en fazla deneyimli grubun katılımcıdır. Bu sonuçlar araştırma öncesi öngörülen beklentiler ile tutarlıdır. Bu sonuçlar, istatistiki olarak anlamlı olup, önem derecesi $p < \%5$ seviyesindedir. Arazi değişkeni açısından Çizelge 3 değerlendirildiğinde, 0.05 önem düzeyinde alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Sıra ortalamaları değerlendirildiğinde en fazla ücret ödeme taraftarı olan grup 201 ile 300 dekar arasında arazi miktarına sahip olan katılımcılardır. En az ödeme istekliliğine sahip olan grup ise 1 ile 100 dekar arasındaki arazi sahipleridir. Yani en az arazi miktarına sahip olan katılımcılardır. Arazi miktarının büyüklüğü gelir, dolayısıyla ödeme gücü üzerinde etkilidir. Bu açıdan elde edilen sonuçlar tutarlıdır. Eğitim değişkeni açısından Çizelge 3 incelendiğinde, 0.05 önem düzeyinde, eğitim değişkeninin alt grupları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Sıra ortalamaları incelendiğinde, tarımsal yayım ve danışmanlık için ödeme istekliliği en fazla ilkököl eğitim seviyesine sahip olan katılımcılarda ortaya çıkmaktadır. En az ödeme istekliliği ise üniversite eğitim seviyesine sahip olan katılımcılarda tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi ile bilgi ihtiyacı arasında doğrusal bir ilişki vardır. En az eğitilmiş olanların bilgi ihtiyacı daha fazladır. Bu açıdan sonuçlar tutarlıdır.

Tablo 3. Gelir arttırıcı yayım ve danışmanlık hizmeti hipotez testleri

Değişkenler	Gruplar	N	Sıra ortalaması
Yaş (Yıl)	18-29	28	108.98
	30-39	90	146.85
	40-49	76	156.34
	50-59	63	150.24
	60 ve üzeri	37	155.41
Deneyim (Yıl)	1-5	84	158.72
	6-10	159	150.45
	11-15	37	122.31
	16 ve üzeri	14	113.29
Arazi (Dekar)	1-100	116	128.59
	101-200	87	151.25
	201-300	32	171.25
	301 ve üzeri	59	166.26
Hane halkı (Sayı)	1-9	130	144.75
	10-19	106	147.35
	20 ve üzeri	58	153.92
Gelir (TL/Yıl)	1-100000	214	144.69
	100001-200000	31	146.42
	200001-300000	18	134.36
	301000 ve üzeri	31	175.61
Mülkiyet	Kendi	180	149.99
	Yüzdellik	11	160.59
	Ortak Aile İşletmesi	90	143.69
	Kira	13	128.31
Eğitim	Okuryazar	19	149.42
	İlkokul	176	158.56
	Ortaokul	38	125.11

	Lise	42	129.71				
	Üniversite	18	118.00				
Test İstatistiği							
	Yaş	Deneyim	Arazi	Hane halkı	Gelir	Mülkiyet	Eğitim
Ki kare	8.823	9.344	14.696	0.609	5.290	1.641	12.306
Df	4	3	3	2	3	3	4
p değeri	0.066**	0.025*	0.002*	0.738	0.152	0.650	0.015*

*p<%5 istatistiki olarak anlamlılık düzeyi, ** p<%10 istatistiki olarak anlam yakınlığı

Diğer taraftan, Çizelge 3 sonuçlarına göre; yaş, hane halkı, gelir ve mülkiye değişkenleri ile çiftçilere faydalı olacak ve gelirlerini arttıracak tarımsal yayım ve danışmanlık için ücret ödeme isteği arasında 0,05 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bununla birlikte, yaş değişkeni ile ödeme istekliliği arasında istatistiki olarak anlam yakınlığı belirlenmiş olup, $p=0.066<0.10$ düzeyindedir. Bu sonuçlara göre deneyim, arazi ve eğitime ilişkin hipotezler kabul edilirken, yaş, hane halkı, gelir ve mülkiyet değişkenlerine ilişkin hipotezler reddedilmiştir. Erzurum ilinde yapılan bir araştırmada da, çiftçilerin eğitim seviyeleriyle, yayım ve danışmanlık bilgilerinin faydalı olduğuna inanma oranlarını ve yayım hizmeti ödeme istekliliğini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Sezgin, 2010). Şanlıurfa-Harran ovası için yapılan bir çalışmada, tarımsal yayımda ödeme istekliliğini etkileyen faktörler arasında medeni durum, eğitim ve arazi miktarının ödeme istekliliğini arttırdığı tespit edilmiştir (Aydogdu, 2017).

SONUÇ

Tarımsal faaliyetlerde bulunan çiftçilerin bilgi, teknik ve yöntemler konusundaki ihtiyaçlarının zamanında ve yeterli düzeyde karşılanmasının üretimde verimliliğin artırılması ile tarımın gelişmesi açısından önemi büyüktür. Ankete katılan çiftçilerin tarımsal faaliyetler için teknik destek ihtiyacı %79 civarındadır. Günümüz koşullarında, nerdeyse hiçbir tarımsal faaliyet, yayım ve danışmanlık hizmetleri olmadan, beklenen faydaları yeteri kadar sağlayamamaktadır. Burada tarımsal bilginin verilmesinin yanında, yayımcının performansı da etkili olmaktadır. Ülkemizde tarımsal yayım çalışmaları açısından hem çiftçi ve hem de yayımcı açısından beklenen faydalar yeterince sağlanamamıştır. Aydın ilinde, kamu tarımsal yayım hizmetleri veren kişilerin performans değerlendirme çalışmasının sonucuna göre, yayımcıların yaklaşık %30'nun kötü ve normalin altında ve %41'nin ise normal düzeyde performansa sahip olduğu tespit edilmiştir (Tunalıoğlu-Çınar, 2013). Önceleri sadece kamu tarafında verilen yayım ve danışmanlık hizmetleri, şimdi sivil toplum örgütleri, ziraat odaları, tarımsal danışmanlık şirketleri ve serbest tarım danışmanlarınınca da verilebilmektedir. 1940'lardan günümüze kadar, kamu tarafından ücretsiz olarak verilen tarımsal yayım ve danışmanlık faaliyetlerinden beklenen faydaların yeterince sağlandığı söylenemez. Çoğulcu tarımsal yayım sistemi, çiftçilere yayım hizmetlerinin tek bir kuruluş yerine, birden fazla kuruluş tarafından sunulması esasına dayanmaktadır (Çukur-Karaturhan, 2011). Birçok ülkede, ekonomik, sosyal ve politik gelişmeler nedeniyle, tarımsal yayım sistemlerinde kamunun etkisinin azalmasıyla, çoğulcu ve maliyet paylaşımlı yapılar oluşturulmuştur (Boyacı-Yıldız, 2014). Hizmet sunumunun çeşitlenmesi ve genişlemesi, iktisadın egemen olan arz ve talep kavramı ile açıklanabilmektedir. Özel sektör hizmet sunumlarının karşılığında bir hizmet bedeli olacağı bilinen ve beklenen bir durumdur.

Bu araştırma da, çiftçilerin gelirlerini arttırabilecek bir tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetine olumlu baktığı ve ödeme istekliliğine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada göz ardı edilmemesi gereken en önemli husus, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri kimler tarafından verilerse verilsin, mutlaka kamu denetiminde ve kamu politikalarına uygun olarak yapılması gerekmektedir. Çünkü özel sektör, tohum, ilaç ya da gübre vb. firmalar yoluyla tarımsal piyasaya mal sunumları yapmaktadırlar. Serbest piyasa koşullarında, işletmelerin en basit şekliyle, temel amacı kar elde edebilmektedir. Araştırmaya katılan çiftçilerin %61'i pazarlama firmalarından teknik destek almaktadırlar. Bu destek kaynağı tartışmaya açık bir durumdur. Çünkü firmaların kendi ürünlerini pazarlamak için, çiftçinin gerçek ihtiyacının dışında ya da bire bir ihtiyaçları karşılamayan mal ve hizmet pazarlaması yapabilmesi de mümkündür. Bundan dolayı kamu denetimi ve düzenlemelerinin önemi büyüktür. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, etkin bir tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri için, karar vericiler ve politika oluşturanlar tarafından kullanılabilir.

EKLER

Bu çalışma, sorumlu yazar danışmanlığında, Mısırdaki Farklı Sulama Sistemlerinin Kullanımında Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi Ve Ekonomik Analizi: Şanlıurfa İli Örneği, Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezinden üretilmiş olup, HÜBAK tarafından Proje No: 16079 ile desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Altun, M. (2017). Mısırdaki Farklı Sulama Sistemlerinin Kullanımında Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi Ve Ekonomik Analizi: Şanlıurfa İli Örneği, Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Şanlıurfa.
- Altun, M. and Aydogdu, M. H. (2018). The Socio-economic Profile and Technical Support Needs of the Maize Producers' at GAP-Sanlıurfa, Turkey. *IOSR Journal of Agriculture and Veterinary Science (IOSR-JAVS)*, 11(12):60-65. Doi:10.9790/2380-1112016065
- Anonim, (2019). Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yayım ve Danışmanlık, https://ankara.tarimorman.gov.tr/Belgeler/liftet/tarimsalyayimvedanismanliknedi_r.pdf (Erişim tarihi: 22.03.2019).
- Aydogdu M. H., Karlı B., Yenigün K. ve Aydogdu, M. (2015). Tarımsal Sulamalarda Ödeme İstekliliğinin Probit Model İle Belirlenmesi; Harran Ovası Örnekleme. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Dergisi*, 7(2):355-363.
- Aydogdu, M. H. (2017). Evaluation of Farmers' Willingness to Pay for Agricultural Extension Services in GAP-Harran Plain, Turkey. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 19(4):785-796.
- Aydogdu, M. H., Karlı, B., Parlakci Dogan, H., Sevinc, G., Eren, M. E. and Kucuk, N. (2018). Economic Analysis of Agricultural Water Usage Efficiency in the GAP-Harran Plain: Cotton Production Sampling, Sanliurfa-Turkey. *International Journal of Advances in Agriculture Sciences*, (ISSN: 2456-7515). 3(12):12-19.
- Aydogdu, M. H., Karlı, B., Yenigun, K., and Aydogdu, M. (2016). Evaluation of Farmers' Willingness to Pay for Water under Shortages: a case study of Harran Plain, Turkey. *Journal of Environmental & Agricultural Sciences*. 7:23-28.
- Bayar, R. (2018). Arazi Kullanımı Açısından Türkiye'de Tarım Alanlarının Değişimi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16(2):187- 200.
- Boyacı, M. ve Yıldız, Ö. (2014). Türkiye'de Tarımsal Yayım Sisteminde Çoğulcu Yapının Bir Görünümü. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 51(1):1-11.
- Çukur, T. ve Karaturhan, B. (2011). Çoğulcu Tarımsal Yayım Sistemi ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 48(2):151-158.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2013). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Basım A.Ş. 5.Basım, ISBN 978-605-377-541-6.
- FAO. (2017). Production-Maize: estimated world production and share of white maize in total maize production <http://www.fao.org/3/W2698E/w2698e03.htm> (Erişim tarihi: 22.03.2019)
- GAP. (2019). GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, İl profilleri, http://www.gap.gov.tr/upload/dosyalar/pdf/icerik/IL_profilleri/SANLIURFA.pdf (Erişim tarihi: 21.03.2019).
- Geçit, H. H. (2009). *Tarla Bitkileri*. Ankara: A.Ü.Z.F. Ders Kitabı: 521, Yayın No: 1569, ISBN 978-975-482-803-0.
- Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS Uygulamalı Çok değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti, 6. Baskı. ISBN 975-9091-14-3
- Küçük, N. (2015). Pamuğun Dünyası, Küresel Aktörler Ve Politikalar. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 2(4):60-85. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/assam/issue/32281/358439>.
- Kızılaslan, N. ve Erdemir, S. (2013). Tarım Danışmanlarının Tarımsal Yayım Ve Danışmanlık Sistemindeki Rollerini Ve Sisteme Bakış Açılımları (Tokat İli Merkez İlçe Araştırması). *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (6):67-84.
- İmamoğlu, H. ve Çobanoğlu, F. (2018). Balıkesir ilinde tarımsal danışmanlık hizmetinin etkisinin değerlendirilmesi. *Harran Tarım ve Gıda Bilimler Dergisi*, 22(2): 263- 274
- Sezgin, A. (2010). Çiftçilerin Tarımsal Yayımın Finansmanına Katılma Desteklerini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği, *Tarım Bilimleri Dergisi*, 16:116-122.
- TUİK. (2017). Tarımsal Veriler, <https://www.tuik.gov.tr/veri-tabanı> (Erişim tarihi: 18.12.2017).

TUİK. (2019). Türkiye İstatistik Kurumu, Tarım Alanları, http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001 (Erişim tarihi: 21.03.2019).

Tunalıoğlu, R. ve Çınar, G. (2013). Aydın İlinde Kamu Alanında Görev Yapan Tarımsal Yayım Personelinin Kişisel Performanslarının İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(2):11-22.

Yıldız, Ö. ve Boyacı, M. (2017). Yayımcılara Göre Çiftçi Uygulamalarının Sürdürülebilirliği: Ege Bölgesi Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(2):271-280. DOI: 10.24181/tarekoder.369436

